

İSLÂM HUKUKUNDA “MÜELLEFE-İ KULÛB” “MUALLAFA AL-QULUB” İN İSLAMİC LAW

Said Ali **Kudaynetov**

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

Özet

Bu makalede İslam Hukukunda “*Müellefe-i Kulûb*” olarak bilinen “gönülleri ısıdırılan, yumuşatılan kimseler” hakkında genel bir bilgi verilmiştir. “*Müellefe-i kulûb*” müessesenin Kur’ân-ı Kerîm’de var olması ile birlikte hükmünün artık yok olduğu kanaati yaygın bir hale geldiği malumdur. Buna karşı olarak “*Müellefe-i kulûb*” uygulamasının devam etme yaklaşımı özellikle müslümanların ve gayri müslimlerin birlikte yaşadıkları bölgelerde önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Müellefe-i Kulûb, İslam Hukuku, Zekat, Nesh

Abstract

In this article is given there a basic knowledge about the concept of “*muallafa al-qulub*” that is known as ‘those whose hearts are to be reconciled or softened’ in Islamic law. As well as it is mentioned in Quran, there is a strong opinion on running out of “*muallafa al-qulub*”’s validity or applicability. In spite of this notion, there is also another important view that justifies the validity and applicability of *mualla al- qulub* in conditions that Muslim and non-Muslims live together or share one social reality.

Key words: Muallafa al-Qulub, Islamic Law, Zakah, Nash

Giriş

“Gönülleri ısıdırılan, yumuşatılan kimseler” anlamına gelen “*müellefe-i kulûb*” İslâm’ın ilk dönemlerinde Kur’ân ve Sünnetle sabit olan bir konudur. İslâm’ın tebliğ metodunun önemli kurallarından biri olan bu kavram müslüman olanların gayri müslimlere bakışının ne olduğunun bilinmesi açısından da oldukça önemlidir. Hem İslâm’ın insan anlayışının iyi bilinmesi hem de yeni müslüman olmuş olan müminlere bakış açımızın ne olması gerektiğini bize öğreten bu kavram, İslâm düşünce tarihinde sık sık gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Biz burada konunun kelâmî, felsefî ve tasavvufî arka planından ziyade hukukî arka planını ve bu konuda sahabe döneminden itibaren yapılan fikhî tartışmaları gündeme getirmeye çalışacağız. Peygamberimiz döneminde pek tartışılmamış olan söz konusu kavram sonraki dönemlerde değişen sosyal ve siyâsî vakıalar sonucu konuyla ilgili farklı hükümlerin sadır olmaya başlamasıyla ve özellikle de Hz. Ömer’in içtihadıyla birlikte tartışma konusu olmuştur. Sahabe döneminde başlayan bu değişimler günümüze kadar İslam

hukukçuları tarafından da tartışılmalıdır.

Bu makalede “*müellefe-i kulûb*”la ilgili sahabe ve mezhep imamlarının görüşleri başta olmak üzere başka alimlerin görüşlerine de yer verilerek izah edilmeye çalışılacaktır.

Sonuç olarak da günümüzde konunun önemine vurgu yapılarak tekrar değerlendirilmesi gerektiği belirtilecektir.

I. “Müellefe-i Kulûb”un Sözlük ve Terim Anlamı

Sözlükte “aralarını bulmak, birleştirmek, ısındırmak” anlamındaki “ألف”, “ellefe” kökünden türeyen “مؤلفة”, “müellefe” ile kalbin çoğulu “قلوب”, “kulûb” kelimesinden oluşturulmuş “*müellefetü'l-kulûb*” terkihi “gönülleri ısındırılan, yumuşatılan kimseler” demektir.¹ *Müellefetü'l-kulûb* gönüllerinin İslâm’a ısındırılması arzu edilen kimseler anlamına gelen bu ifade, bir fıkıh terimi olarak bize kadar gelmiştir.²

Terim anlamını Tevbe süresindeki “*el-müellefetü kulûbuhum*”³ ifadesinden alan tamlama, maddî ihsanda bulunmak suretiyle gönüllerinin İslâm’a ve Müslümanlara karşı yumuşatılması arzulanan gayri Müslimleri, kendilerinin veya bağlılarının İslâm’ı benimsemesi umulan⁴ yahut zarar vermelerinden korkulan veya düşmana karşı himayeleri istenen nüfuz sahibi kimseleri ve dinde sebat etmeleri arzulanan yeni mühtedileri belirtmek için kullanılmıştır.⁵ Hz.

¹ Cengiz Kallek, “Müellefe-i Kulûb” mad., *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul 2006, XXXI/475; Mevlüt Sarı, *el-Mevârid*, İpek Yayınları, İstanbul 1982, s. 43. Bu ifade iki kişiyi bir araya getirmek anlamını da taşımaktadır. Abdüsselam Hârûn, *el-Mu’cemu’l-Vasît*, İhyâ’ü’t-Turâsî’l-Arabî, el-Mektebetü’l-İlmiyye, Beyrût, Tahrân, t.y., s. 23.

² Kallek, XXXI/475.

³ Bu âyet zekât ile ilgili olarak nâzil olmuştur. “*Sadakalar (zekâtlar), Allah’tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm’a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir.*” 9. Tevbe 60. Kur’an-ı Kerîm’de “*el-müellefetü kulûbuhum*” ifadesini taşıyan tek ayettir. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671), *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Kur’ân*, Dâru İhyâ’ü’t-Turâsî’l-Arabî, Beyrût 1965, VIII/178.

⁴ Hz. Peygamber’in Safvân b. Umeyye’ye Huneyn ganimetlerinden sadaka verdiği örnek gösterilebilir. İbn Kesîr, İmâduddîn Ebi’l-Fidâ İsmâ’il b. Umer, *el-Misbâh el-Munîr fî Tehzîbi Tefsîri İbn-i Kesîr*, (hz. Safiyyu’r-Rahmân el-Mubârafûrî başkanlığında âlimler cemaati), Dâru’s-Selâm, Riyad 1421/2000, s. 575; Aynî, Bedruddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsa (v. 855), *el-Binâye Şerhu’l-Hidâye*, (Thk. Ayman Salih Şa’bân), Dâru’l-Kutub el-İlmiyye, Beyrût 1420, III/443.

⁵ Aynı şekilde Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden İslamiyete zorla giren, kahraman kişilerden oluşan bir cemaate sadaka vermesini örnek gösterebiliriz. İbn Kesîr, s. 575; Cessâs, Ahmed b. Alî er-Râzî Ebû Bekr (v. 370), *Ahkâmu’l-Kur’ân*,

Peygamber İslam'a yeni gelenlerin küfre tekrar dönmelerinden çok sakınmış ve onlara büyük özen göstermiştir.¹ Çünkü Hz. Peygamber için bir insanı dahi cehennem ateşinden kurtarmak çok önemliydi.

II. Sahabe-i Kirâm Döneminde Müellefe-i Kulûb

Müellefe-i kulûb uygulaması Hz. Ebû Bekir'in Hilâfedinin ilk dönemlerinde de sürdürülmüştür.² Ancak Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in yaptığı tahsisata İslâm'ın yayılıp güçlendiği ve Müslümanların kuvvetlendiği, dolayısıyla artık kendilerine ihtiyaç kalmadığı gerekçesiyle karşı çıkmış³ ve onun bu siyaseti üzerinde sahabenin sükûtî icmâ'ı oluşmuştur.⁴ Böyle bir konuda icmâ'ın oluşması sükûtî de olsa önemlidir. Bu icmâ bize o dönemdeki insanların, yani sahabenin, bir dinî konuda yaklaşımlarını yansıtmaktadır. Onların içtihatlarını ve içtihat metotlarını göstermektedir.

Hz. Ebû Bekir'den sonraki üç Halifenin *müellefe-i kulûba* fiilen maddî destek sağladığı bilinmemekle⁵ birlikte Hz. Peygamber'in İslâm güçlendikten, Kureyş ve Hevâzin gibi büyük kabileler yenilgiye uğratıldıktan sonra da *müellefe-i kulûba* ihsanını sürdürdüğü bir gerçektir.⁶ Dolayısıyla dinin yücelmiş olması yaklaşımı izafî olup Hz. Ömer'in, söz konusu şahıslarda müsbet gelişmeler sezmiş yahut belli kişilerin asalak bir sınıf teşkil etmesini önlemek istemiş bulunması da muhtemeldir. Nitekim Celûlâ savaşına katılan Becîle halkının kendilerine vaad edilen dörtte birlik ganimet hissesinin verilmesi talebiyle başvurdukları Irak cephesi başkumandanı Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın konuya ilişkin sorusu üzerine Halife Ömer, Allah rızâsı için değil *müellefe-i kulûb* ödeneği uğruna savaşmışlarsa ilgili tutarın ödenebileceğini bildirdiği kaydedilmektedir.⁷

Matbaatu'l-Evkâf el-İslâmiyye Dâru'l-Hilâfeti'l-Aliyye Sânahâ Rabbu'l-Bariyye, b.y. 1335, III/123.

¹ Cessâs, *Ahkâm*, III/124.

² Hz. Ebû Bekir'in el-Akra' b. Hâbis et-Temimî el-Mucêşi'î ve Uyeyne b. Bedr'i *müellefe-i kulûb* ehlerinden gördüğü ve onlara pay belirlediği nakledilmektedir. Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usman (v. 748), *Târihu'l-İslâm ve Vefeyâtü'l-A'lâm ve'l-Meşâhîr*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût 1990, III/285.

³ Hz. Ömer yukarıda zikrettiğimiz zatlara ayrılan payları iptal etmiştir. Zehebî, III/285.

⁴ Aynî, III/444; Bu konuda Hz. Ömer'in kavline Hasan ve Şa'bî de katılmaktadır. Kurtubî, VIII/181; Kallek, XXXI/475.

⁵ Bilakis o dönemde müellefe-i kulûb'a sadak vermeyi gerektiren illet kalktığı için sadaka verme hükmü de kalkmış sayılmaktadır. Aynî, III/445.

⁶ Cessâs, III/123.

⁷ Kallek, XXXI/475; Belâzurî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Yahyâ el-Bağdâdî (v. 279), *Futûhu'l-Buldân*, (Tlk. Ridvân Muhammed Ridvân), el-Matbaatu'l-Mısıriyye bi'l-Ezher, Mısır 1350, s. 267-268; Aynî, VII/130.

III. Mezhep İmamlarına Göre Müellefe-i Kulûb

Fıkıh literatüründe *müellefe-i kulûb* meselesi zekâtın sarf yerleri kısmında ayrıntılı biçimde, siyer (cihad) bölümlerinde ise dolaylı olarak incelenmiş, bilhassa *müellefe-i kulûba* devlet gelirlerinden pay ayrılıp ayrılmayacağı tartışılmıştır. Hükmün neshedildiği veya askıya alındığı, illetinin ortadan kalktığı, hedeflenen amacın gerçekleştiği ve sahabe arasında anılan icmâ'ın olduğu gibi gerekçelerle *müellefe-i kulûb* uygulamasının Hz. Peygamber'den sonra yürürlükten kalktığı ileri sürüldüğü gibi bu hükmün varlığını koruduğu da savunulmuştur.¹

Hanefîler, Mâlikîler ve ekseri Hanbelîler'e göre Hz. Peygamber, zekâtta *müellefe-i kulûb* sınıfına giren Müslümanların yanı sıra gayri Müslümlere de pay vermiştir.² Tevbe sûresinin 58-59. âyetleri bu gerçeğe işaret eder.³ Ayrıca muhkem sayılan 60. âyette *müellefe-i kulûb* sınıfı müslüman-kâfir ayrımı yapılmaksızın mutlak olarak zikredilmiştir. Şâfiîler'e ve bazı Hanbelîler'e göre ise zekât Müslümanların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilir, dolayısıyla onda kâfirlerin payı yoktur.⁴ Ahmed b. Hanbel'in kesin görüşü sadakanın enfâlden olduğu şeklindedir.⁵

Hanefî ve Şâfiî mezhebindeki sahih görüşe göre artık ehl-i küfre zekât ne gönüllerini ısıdırmak ne de başka bir sebeple

¹ Kallek, XXXI/475; Bkz. Aynî, III/445.

² Aynî, III/444; Cessâs, III/124; İbn Muflih, Burhânüddîn Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed (v. 884), *el-Mubdi' Şerhu'l-Mukni'*, Dâr-u Alemlî'l-Kutub, er-Riyâd 2003/1423, II/382.

³ **“İçlerinden sadakalar konusunda sana dil uzatanlar da var. Kendilerine ondan bir pay verilirse, hoşnut olurlar; eğer kendilerine ondan bir pay verilmezse, hemen kızarlar. Eğer onlar Allah ve Resûlünün kendilerine verdiği razı olup, “Bize Allah yeter. Lütuf ve ihsanıyla Allah ve Resûlü ileride bize yine verir. Biz yalnız Allah'a rağbet eder (O'nun ihsanını ister)iz” deselerdi, kendileri için daha hayırlı olurdu.”**

⁴ Şâfiîlere göre Hz. Peygamber döneminde sadaka fey malından veya Hz. Peygamberin kendi malından verilmiştir. Şâfiî, Muhammed b. İdrîs (v. 204), *el-Umm*, el-Matbaatu'l-Kübrâ el-Âmiriyye bi-Bûlâk, Mısır 1321, II/61; el-Yemenî, Ebu'l-Hüseyn Yahya b. Ebi'l-Hayr Sâlim el-İmrânî (v. 558), *el-Beyân fî Mezhebi'l-İmâm eş-Şâfiî*, Dâru'l-Minhâc, Beyrût 2006, III/416; el-Buceyrimî, Suleymân b. Muhammed b. 'Umer (v. 1221), *el-İknâ' fî Hill-i Alfâz Ebi Şucâ'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1996/1417, III/83. Hanbelîlere ait sahih görüşe göre *müellefe-i kulûbun* hükmü bâki oluşudur. Ama bazıları mutlak olarak hükmün yok olduğunu söylemektedirler. Merdâvî, Alâüddîn b. Ebi'l-Hasen Ali b. Suleymân (v. 885), *el-İnsâf fî Ma'rifeti'r-Râcih mine'l-Hilâf alâ Mezheb el-İmâm Ahmed b. Hanbel*, (Thk. Muhammed Hâmid el-Fakî), b.y. 1955/1374, III/228; İbn Muflih, II/382.

⁵ İbn Muflih, II/382.

verilebilir.¹ Onlara İslâm'ın ilk dönemlerinde zekât verilmesi Müslümanlara nisbetle güçlü olmaları yüzündendi; Müslümanlar güçlendikten sonra maddî ihsanlarla kâfirlerin gönlünü kazanmaya ihtiyaçları kalmamıştır. Buna karşılık bir kısım Mâlikîler, Hanbelîler'in çoğunluğu, bazı Şâfiîler, ihtiyaç duyulması halinde bu hükmün her devirde geçerliğini koruduğunu ileri sürmektedirler.² Serahsî'nin belirttiğine göre, Cessâs, Hz. Peygamber'in kafirlere İslam dinine ısınmaları için sadaka verdiğini söylemektedir. Ayrıca bu şekilde Müslümanlardan müşriklerin şerrini uzaklaştırmak gayesi de güdüliyordu. Cihad, fakir ve zengin Müslümanlara vacip olduğu için o dönemde sadakanın müşriklere verilmesi de cihattan sayılmıştır. Ama Hz. Peygamberin vefatından sonra bu pay ortadan kalkmıştır. Şa'bi de aynı şeyi söylemektedir.³

Kallek'in belirttiğine göre, İslâm'ın hâkim olduğu dönemlerde *müellefe-i kulûba* artık yardım yapılmayacağı görüşü rahatlıkla savunulurken Müslümanların güçlerini kaybetmesiyle beraber bu yaklaşım değişmeye başlamış, her mezhepten hukukçular; ya *müellefe-i kulûbun* nitelikleri hakkında seçici davranarak, ya uygulamayı ihtiyacın olduğu zorunlu dönemlere indirgeyerek veya bunlara yapılacak ihsanları maksada ulaştıracak asgari miktarla sınırlayarak veyahut da kendilerine tahsis edilecek fonların türünü kısıtlayarak hükmün yürürlüğünü savunmuşlardır.⁴

Kurtubî, İslam'a girme açısından müşrikleri üç sınıfa ayırmaktadır: Birinci sınıf, açık delilleri görerek İslam dinini kabul edenler. İkincisi, zorlukla İslam'ı kabul edenler. Üçüncüsü, onlara ihsan eyleme ile İslam dinine ısınarak kabul etmeleri. Devlet başkanı ise her bir sınıfı küfürden kurtarmak için ve onların necata ermeleri için elinden geleni yapacaktır.⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye'ye göre ise müşriklere sadaka verme neticesinde Müslümanlara fayda

¹ Aynî, III/461; Yemenî, III/416.

² Huraşî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Ali (v. 1101), *el-Huraşî alâ Muhtasar Seydî Halîl*, Dâru'l-Fikr, b.y. t.y., II/217; İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed (v. 620), *el-Muğnî*, (Tlk. Ve Thc. Seyyid Muhammed Raşîd Ridâ), Dâru'l-Menâr, b.y. 1367, II/666; Ebû Cafer en-Nuhâs, Kâdî Abdulvehhâb ve İbnu'l-Arabî'den de buna benzer bir rivayet vardır. Kurtubî, VIII/181.

³ Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed (v. 490), *Kitâbu'l-Mebsût*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût t.y., III/9.

⁴ Kallek, XXXI/475.

⁵ Kurtubî, VIII/179.

olmayacaksa sadakadan mahrum kalacaklardır.¹

Müellefe-i kulûb sınıfına mensup olanların tespiti ve desteklenmesinin gerekip gerekmediği zekâtın sorumlu mercilerin yükümlülüğündedir. İmam Şâfiî'ye göre aralarında *müellefe-i kulûbun* da bulunduğu sınıfların mensuplarını zekâtın tevziinden sorumlu kişi belirlemelidir.² Otorite boşluğunun bulunduğu dönemlerde bunu cemiyetlerin, cemaatlerin veya kurumların yapması da tecviz edildiği düşünülebilir. Fertlerin dahi kendi toplumlarında diğer hak sahibi sınıflara mensup kimse bulamadıkları ve başka yerlerdekilere ulaşamadıkları takdirde zarureten *müellefe-i kulûba* zekât verilebileceği de doğru olduğu kanaatine varılabilir.

Literatürde bir kimsenin *müellefe-i kulûbdan* sayılmasının nasıl kararlaştırılacağı, kendilerine verilen payın onlar tarafından temellükü ve sonuçları, *müellefe-i kulûb* fonundan pay ayrılacaklarda fakirlik şartının aranıp aranmayacağı ve kadınların *müellefe-i kulûb* sınıfına dahil edilip edilmeyeceği gibi hususlar tartışılmıştır.³

Kallek'in belirttiğine göre genelde zekât, özelde ise *müellefe-i kulûb* fonu İslâmiyet'in siyasî, dinî ve içtimaî bakımdan güvenlik ve dayanışmaya verdiği önemi yansıtmaya yanında dinin tebliğ ve yayılması yönündeki gayretlerin malî kaynaklarla da desteklenebileceğini göstermekte, dolayısıyla günümüzde de güncelliğini korumaktadır. *Müellefe-i kulûb* payının harcanmasında dinin gayesine ulaştırarak maksat ve yöntemler gözetilmeli, sarfiyat diğer zekât sınıflarına zarar vermeyecek ve ihtiyacı karşılamaya yetecek kadar olmalı, hedef kitle belirlenirken bağışların dine ve inananlara zararlı sonuçlar doğuracak alanlara aktarılmamasına titizlik gösterilmeli, amacın gerçekleşmesine en uygun, en verimli, en etkili yol ve yöntemler seçilmelidir.⁴

Sonuç

Sonuç olarak *müellefe-i kulûb* hükmünün devam etme yaklaşımı özellikle müslümanların ve gayri müslimlerin birlikte yaşadıkları bölgelerde önemlidir. Meselâ Eski Sovyet Birliği Cumhuriyetleri, Avrupa ülkeleri, Amerika v.b. Nitekim o bölgelerde dinî tebliğ hizmetini sürdürürken müslümanların gayri müslimlerle

¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebî Abdillâh Muahmmmed b. Ebî Bekr ez-Zer'î (v. 751), *Zâdu'l-Meâd fî Hedy-i Hayri'l-İbâd*, Müessesetu'r-Risâle, Mektebetu Menâr el-İslâmiyye, Beyrût, Kuveyt 1992/1412, II/9.

² Şâfiî, II/63.

³ Buceyrimî, III/84; Kallek, XXXI/476.

⁴ Kallek, XXXI/476.

karşılaşmaları kaçınılmazdır. Onlara İslam dinin hakikatlerini ulaştırmaya çalışırken birtakım maddi mükellefiyetler de ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla şahsî kanaatimize göre *müellefe-i kulûbun* hükmü, özellikle müslümanların zayıf olduğu bu günlerde, bâkîdir. Aslında İslam'ın güçlü olduğu zamanlarda bile bu hükümden vazgeçilmemelidir. Çünkü dinî tebliğ her zaman vardır ve olacaktır ve her zaman gayri müslimlerle ilişkiler devam edecektir. Bu ise bu hükmün bakîliğini sürdürmesini gerektirir. Ayrıca Hz. Ömer'in *müellefe-i kulûbun* hükmünü mensûh olarak kabul etmesi bu âyetin artık hükmünü yitirdiği anlamına gelmez. Nitekim sahabe fetvasının âyetin hükmünü neshetmediği konusunda bir ihtilaf yoktur. Tabii ki, Hz. Ömer en büyük sahabîlerdendir ve onun uygulamalarıyla amel edilmelidir, ama yine de biz âyetin mensûh olduğunu söylemenin doğru olmadığını düşünüyoruz.

Summary

Consequently, the approach of going on with the *muallafa al-qulub* provision is an important factor especially in regions where Muslims and non-Muslims are living together. E.g. it is the states of former Soviet Union, the European states, American continent etc. As a result, during the religious advocacy it is inevitable for Muslims to encounter with the non-Muslims in those areas. There is also some financial obligations appeared during the attempts to convey the truth of the Islamic religion. Therefore, due to our personal opinion, the *muallafa al-qulub* provision, especially in these days when Muslims are generally weak is the everlasting factor. In fact, it should not be abandoned from such a provision even when the Islam is strong enough. Because the religious advocacy is always and shall be always going, and the relations with non-Muslims will be continued. That argument required the everlasting keeping of this provision. Moreover, accepting of the *muallafa al-qulub* provision by Omar as becoming obsolete does not mean that the verse of the Quran is currently expired. As a result, there is no contradiction about the non-abrogation of the Ayat's provision by the Sahaba fatwa. Of course, Omar is one of the greatest Sahaba and it should be obeyed to his practises, but we are rather support the view that it is not right to declare about the expiration of the Ayat.

Kaynakça

- Aynî, Mahmûd b. Ahmed b. Mûsa Bedruddîn (v. 855), *el-Binâye Şerhu'l-Hidâye*, (Thk. Ayman Salih Şa'bân), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1420.
- Belâzurî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Yahyâ el-Bağdâdî (v. 279), *Futûhu'l-Buldân*, (Tlk. Ridvân Muhammed Ridvân), el-Matbaatu'l-Mısıriyye bi'l-Ezher, Mısır 1350.
- Buceyrimî, Suleymân b. Muhammed b. 'Umer (v. 1221), *el-İknâ' fî Hill-i Alfâz Ebî Şucâ'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1996/1417.
- Kallek, Cengiz, "Müellefe-i Kulûb" mad., *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul 2006, c. XXXI.
- Cessâs, Ahmed b. Alî er-Râzî Ebû Bekr (v. 370), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Matbaatu'l-Evkâf el-İslâmiyye Dâru'l-Hilâfeti'l-Aliyye Sânahâ Rabbu'l-Bariyye, b.y. 1335.
- Hârûn, Abdüsselam, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, İhyâ'u-Turâsi'l-Arabî, el-Mektebetu'l-İlmiyye, Beyrût, Tahrân t.y.
- Huraşî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Ali (v. 1101), *el-Huraşî alâ Muhtasar Seydî Halîl*, Dâru'l-Fikr, b.y. t.y.
- İbnu'l-Kayyim, el-Cevziyye Şemsuddîn Ebî Abdillâh Muahmmmed b. Ebî Bekr ez-Zer'î (v. 751), *Zâdu'l-Meâd fî Hedy-i Hayri'l-Ibâd*, Müessesetu'r-Risâle, Mektebetu Menâr el-İslâmiyye, Beyrût, Kuveyt 1992/1412.
- İbn Kesîr, İmâduddîn Ebi'l-Fidâ İsmâ'îl b. Umer, *el-Misbâhu'l-Munîr fî Tehzîbi Tefsîri İbn-i Kesîr*, (hz. Safiyyu'r-Rahmân el-Mubârafûrî başkanlığında âlimler cemaati), Dâru's-Selâm, Riyad 1421/2000.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed (v. 620), *el-Muğnî*, (Tlk. ve thc. Seyyid Muhammed Raşîd Ridâ), Dâru'l-Menâr, b.y. 1367.

- İbn Muflih, Burhânüddîn Ebû İshâk İbrahim b. Muhammed (v. 884), *el-Mubdi' Şerhu'l-Mukni'*, Dâru Alemi'l-Kutub, er-Riyâd 2003/1423.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671), *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrût 1965.
- Merdâvî, Alâüddîn b. Ebi'l-Hasen Ali b. Suleymân (v. 885), *el-İnsâf fî Ma'rifeti'r-Râcih mine'l-Hilâf alâ Mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, (Thk. Muhammed Hâmid el-Fakî), b.y. 1955/1374.
- Mevlüt,
Serahsî, Sarı, *el-Mevârid*, İpek Yayınları, İstanbul 1982.
Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed (v. 490), *Kitâbu'l-Mesûd*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût t.y.
- Şâfiî, Muhammed b. İdrîs (v. 204), *el-Umm*, el-Matbaatu'l-Kübrâ el-Âmiriyye bi-Bûlâk, Mısır 1321.
- Yemenî, Ebu'l-Hüseyn Yahya b. Ebi'l-Hayr Sâlim el-İmrânî (v. 558), *el-Beyân fî Mezhebi'l-İmâm eş-Şâfiî*, Dâru'l-Minhâc, Beyrût 2006.
- Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. 'Usman (v. 748), *Târihu'l-İslâm ve Vefeyâtü'l-A'lâm ve'l-Meşâhîr*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût 1990.

